

بررسی جغرافیای جرم در شهر تهران

حسین ذوالفقاری^۱

فریبا شایگان^۲

تاریخ وصول: ۹۰/۸/۸

تاریخ پذیرش: ۹۰/۱۲/۳

چکیده

مقاله حاضر که نتیجه تحقیقی در همین زمینه است با هدف شناخت وضعیت جرایم در شهر تهران براساس حوزه استحقاقی سرکلانتری‌های ۹ گانه تهران و برای پاسخگویی به این سؤال که جرایم شایع و مهم شهر تهران کدامند و درصد پراکندگی هر کدام از جرایم در مناطق مختلف تهران چگونه است، تدوین گردید. روش این تحقیق مصاحبه با نخبگانی که به صورت نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شده بودند برای شناخت جرایم شایع شهر تهران و نیز روش اسنادی برای مراجعه به آمارهای موجود میزان جرایم در مناطق مختلف تهران بود.

نتایج نشان داد که ده جرم شایع شهر تهران که امنیت عمومی را مختل می‌کنند، عبارت است از: قتل، آدم‌ربایی، سرقت، مزاحمت، تجاوز، مواد مخدر، جعل، کلاهبرداری، شرارت، نزاع و درگیری. ولی در جمع‌بندی کلی بیشترین جرایم به ترتیب، متعلق به حوزه‌های استحقاقی سرکلانتری‌های ۳، ۴، ۶، ۷، ۵، ۸، ۲، ۹ و ۱ بود.

واژگان کلیدی: جرم، تهران، پراکندگی جغرافیایی جرم، حوزه استحقاقی سرکلانتری‌های

تهران، امنیت عمومی.

۱- عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی

۲- عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی

طرح مسئله

الگوی مسلط زندگی در دنیای کنونی شهرنشینی است. شهرها به علت بافت خاص خود هم فرصت‌اند و هم تهدید. به این معنا که فرصتی برای تبلور توانایی‌ها و خلاقیت‌های انسانی است و از سوی دیگر زمینه ساز مسائل عدیده‌ای چون فشارهای روحی و روانی، ترافیک، آلودگی هوا، میزان بالای انحرافات، جرایم و... می‌باشد. همزمان با رشد فیزیکی و اجتماعی شهرها به ویژه در مناطق مرکزی و حاشیه‌ای شهرهای بزرگ جرایم و آسیب‌ها نیز افزایش یافته است. به طوری که با بالا رفتن اندازه و وسعت شهرها میزان جرایم بالا می‌رود و بر ابعاد کیفی و کمی آن افزوده می‌شود. تبعات منفی این افزایش، مسئله تنظیم روابط انسانی سالم و سازنده ساکنان شهرها را با محیط زندگی‌شان با دشواری مواجهه ساخته است و سبب شده تا نظام اجتماعی شهرها از ایفای کارکردهای بنیادی و حقیقی خود دچار ابهام، مشکل یا مانع گردد. تمرکز روز افزون افراد در نواحی شهری و رشد سریع شهرنشینی ناشی از مهاجرت و هم چنین افزایش طبیعی جمعیت، مشکلات عدیده‌ای را به وجود آورده است. افزایش و تراکم جمعیت خواه نا خواه توسعه فضای شهری را به دنبال دارد و منجر به پیچیدگی روابط و مناسبات انسانی می‌شود. شهرهای بزرگ را محیط‌های نامناسب و انبوهی جمعیت آنها را مایه رفتارهای ناهنجار دانسته‌اند و... (صدیق سروستانی، ۱۳۸۳، ص ۲۵). اشکال گوناگون ناهنجاری‌های شهری و عوارضی مانند سرقت، آدم‌کشی، قانون‌شکنی و قانون‌گریزی، تجاوز به حقوق دیگران، گسترش و مصرف مواد مخدر، خشونت، نزاع و درگیری و مانند آن شئون حیات شهری را تحت تأثیر قرار داده است و سبب شده تا جنبه‌های اساسی فعل و انفعال‌های شهری با مشکل روبرو و جریان رشد متعادل و موزون فضایی و اجتماعی و شهری دچار رکود شود. جرایم شهری بخشی از ناهنجاری‌ها، کج‌روی‌ها و قانون‌شکنی‌های اجتماعی است که در نتیجه پیدایش شهرنشینی و مشکلات ناشی از آن در چارچوب نظام شهری، به عنوان مانعی در راه تأمین انتظام و تعادل شهری پدیدار می‌شود. به عبارت دیگر کج‌روی‌های شهری همان ناهنجاری‌هایی است که در سطوح مختلف خود موجب آسیب‌های ساختاری و کارکردی برای جامعه شهری می‌شود (موسوی، ۱۳۷۸، ص ۶۸).

میزان جرایم شهری با درجه توسعه شهر رابطه دارد و به موازات افزایش جمعیت شهری میزان جرایم افزایش می‌یابد. در پژوهش‌های مختلف مشخص شده است که رابطه مستقیمی بین شرایط اجتماعی و اقتصادی و محله‌های جرم‌خیز وجود دارد. در واقع محله‌هایی که شهروندان کم درآمد در آن زندگی می‌کردند محله‌هایی متراکم یا حاشیه‌نشین هستند و جرم و جنایت بیشتر از محله‌های دیگر اتفاق می‌افتد. بیشتر زندانیان به همین محله‌ها تعلق دارند، حتی نوع جرم و جنایت در این محله‌ها با محله‌های مرفه‌نشین متفاوت است و جرم‌های کثیف در این گونه محله‌ها بیشتر اتفاق می‌افتد (علی‌آبادی، ۱۳۸۱، ص ۶۷).

از جمله شهرهایی که میزان جرایم آن قابل توجه بوده و به دلیل مرکزیت کشوری و ویژگی الگو بودن آن نیاز به توجه بیشتری در این زمینه دارد، کلان‌شهر تهران است. تحلیل فضا و جغرافیای کلان‌شهر، ابزاری فنی محسوب می‌شود که اجازه می‌دهد تا شناخت زنده‌تر و بامعناتری از یک شهر و ساکنان آن داشته باشیم. از این روی ویژگی کلان‌شهر تهران ابزاری برای درک بیشتر تهران، ساکنان و سطح جرایم آن محسوب می‌شود و این مقاله که مبتنی بر تحقیق است، به بررسی همین امر می‌پردازد.

هدف تحقیق

هدف اصلی تحقیق حاضر شناخت وضعیت جرایم در تهران به نسبت جمعیت در مقایسه با دیگر مناطق کشور و بر اساس حوزه استحفاظی سرکلانتری‌های شهر تهران است. برای دستیابی به این امر، مقدماتی چند لازم است، از جمله اینکه ویژگی‌های شهر تهران و اهمیت شرایط حاکم بر آن چیست؟ چه نوع جرایمی موجبات ناامنی عمومی را فراهم می‌نماید؟ جرایم شایع و مهم شهر تهران کدامند؟

در این بخش ابتدا با استناد به مطالعات آماری سال ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵ و آمار جرایم واقع شده در ۸ ماه اول سال ۱۳۸۷ مستند به گزارش نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران که براساس نظر خبرگان به عنوان مصادیق ناامنی شناخته شده‌اند با در نظر گرفتن جرم به جمعیت، میزان وقوع جرم در محدوده تهران بزرگ در مقایسه با کل کشور مورد تجزیه و

تحلیل قرار می‌گیرد تا صرف نظر از علت و عوامل و بسترهای وقوع جرایم، مشخص نماییم که تهران در چه شرایطی از امنیت قرار دارد.

تحقیق‌های پیشین

- بررسی عوامل اجتماعی- اقتصادی مؤثر در شیوع جرایم شهری اهواز پایان‌نامه مقطع دکترای سید عبدالحسین نبوی از دانشگاه تهران در سال ۱۳۷۴ است که ۱۸ فرضیه دارد، روش تحقیق پیمایشی و جامعه آماری آن مجرمان ذکور زندانی شهر اهواز بوده و حجم نمونه ۱۲۰ نفر از آنان بوده که مورد سؤال قرار گرفته‌اند و در نهایت ۱۳ فرضیه از ۱۸ مورد تأیید شده است.

- جرم، خشونت و احساس امنیت در فضاهای عمومی شهر تحقیقی است که توسط آتوسا مدیری صورت گرفته است. این تحقیق که به روش آزمون نظریه از ۱۴ فضای شهری به روش تصادفی استفاده شده است، نشان می‌دهد که جرم بیش از خشونت می‌تواند مانع حضور مردم در فضای شهری و کاهش احساس امنیت شود.

- شناسایی و تحلیل قضایی کانون‌های جرم خیز شهر قزوین با تأکید بر جرم قاچاق و مواد مخدر، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد الهام عباسی ورکی در سال ۱۳۸۷ است. در این تحقیق که از اطلاعات جغرافیایی جهت تحلیل و شناسایی کانون‌های جرم خیز شهر قزوین استفاده شده است، به این نتیجه می‌رسد که مهم‌ترین کانون‌های جرم خیز شهر قزوین هادی آباد، نواب و عمری محله است که جزء محدوده‌های پر ازدحام و متراکم شهری و دارای ساختار کالبدی نامناسب با امکان کنترل کمتر می‌باشد.

مبانی نظری

فضای شهر

یکی از موضوعات جذاب و مهم در مطالعات شهری در علوم مختلف مفهوم فضا است. فضای شهری از دیر باز مورد توجه دولت‌ها، شهرسازان، معماران و جامعه‌شناسان بوده است. این فضاها فراهم آورنده بستری کالبدی- فضایی برای تعامل‌های اجتماعی، گذران

اوقات فراغت و فعالیت‌های اقتصادی و... هستند. در جغرافیا، روان‌شناسی محیطی و جامعه‌شناسی شهری، فضای شهری به عنوان یک موقعیت مادی، زمینه نمادین و اجتماعی و به میزان قلمرو حوادث و خطرات در نظر گرفته می‌شود.

جزء لاینفک و جدایی ناپذیر شهر فضای آن است. فضای شهری، صحنه‌ای است که کنش‌ها و فعالیت‌های عمومی زندگی شهری در آنها به‌وقوع می‌پیوندد. خیابان‌ها، پارک‌ها و میدان، ساختمان‌ها و... فضای کنش‌های انسانی در شهر را شکل می‌دهند. «زوکرو» فضای شهر را چنین توصیف می‌کند: ساختاری است سازمان یافته، آراسته واجد نظم به صورت کالبدی برای فعالیت‌های انسانی که بر قواعد معین و روشن استوار است. یک فضای شهری علاوه بر دارا بودن ویژگی‌های معمارانه که در ایجاد ارتباط بصری و حرکتی انسان با فضا نقش مؤثری ایفا می‌کند از امکانات ویژه دیگری در جهت تسهیل روابط انسان‌ها با یکدیگر نیز برخوردار است (ایرانمنش، ۱۳۸۲، ص ۸۹). شهر و فضاهای مختلف و چندگونه آن ظرفی برای فعالیت‌ها و رفتارهای ساکنان آن هستند. فضا یک مفهوم کلیدی برای درک این موضوع است که افراد از طریق آن جهان اجتماعی‌شان را فهم می‌کنند (بیات، ۱۳۸۶، ص ۴۸).

اساسی‌ترین نیاز انسان به‌عنوان یک موجود اجتماعی، تعامل و کنش متقابل با هم‌نوعان خود است که به فضایی برای تبلور و نمود احتیاج دارد. روابط اجتماعی در فضا و زمان اتفاق می‌افتد، بنابراین فضا مجموعه‌ای از روابط اجتماعی را در بر می‌گیرد. به این ترتیب زندگی اجتماعی در فضا واقع شده و توسط آن محدود می‌شود (طالبی، ۱۳۸۳، ص ۱۷۳). روابط اجتماعی نیازمند فضاست و بدون آن نمی‌توانند برپا شوند و به حیات خود ادامه دهد. جامعه‌شناسان بر کارکردهای اجتماعی فضای شهری تأکید و توجه دارند و ارزشمندی فضا را در کیفیت و سطح کارکرد اجتماعی کارکرد آن می‌دانند. می‌توان دو تعریف عام و خاص برای فضا عنوان کرد: در تعریف خاص بر ویژگی‌های کالبدی و فیزیکی و در تعریف آن بر کارکردهای اجتماعی فضا تأکید می‌شود و مسائل کالبدی و

فیزیکی با توجه به این کارکردها مورد توجه قرار می‌گیرند. به نظر «لوفبر»^۱ شهر تصویر روابط اجتماعی است که بر روی زمین نقش بسته است. مسئله شهر قبل از هر چیز مسئله سازمان دادن به فضا است. به تعریف «مارسل موس»^۲، زندگی اجتماعی تحت تأثیر همه صورت‌هایش (اخلاقی، دینی، حقوقی و...) به تبع زیر بنای مادیش تغییر می‌کند (توسلی، ۱۳۷۳، ص ۱۷۷).

یک فضا برای ساکنانش باید از یک هویت و از یک ساختار برخوردار باشد. شهر برای ساکنانش در ارتباط با راه‌هایش، حدودش، گره‌هایش، نشانه‌های عطفش و محله‌هایش ادراک می‌شود. اما برای جامعه‌شناس، کاربرد این فضاها بدون در نظر گرفتن محتوای اجتماعی و بازتابی‌هایی که شهرنشین از آنها دارد قابل بررسی نخواهد بود. بنابراین لازم است مطالعه روابط میان فضای فیزیکی و گروه‌های اجتماعی را برای درک چگونگی یگانگی در آن شهر با هم ادغام کرد (فیالکوف^۳، ۱۳۸۲، ص ۶۱). افراد به سه دلیل در فضا حضور می‌یابند: حضور اجباری، اختیاری و حضور به منظور برقراری تعاملات اجتماعی. در واقع حضور اختیاری شهروندان در فضا است که فرصت تعاملات اجتماعی را افزایش می‌دهد و فضایی مناسب خواهد بود که تمامی ابعاد انسانی و کالبدی در آن مورد توجه قرار می‌گیرد (طالبی، ۱۳۸۳، ص ۱۱۴).

فضا یک تولید اجتماعی است که دارای حدود و ثغور خاص خویش است. فضا یک منبع هویت است و گروه‌هایی را که در آن قرار می‌گیرند هویت می‌بخشد. بنابراین از لحاظ جغرافیایی و شبکه‌های ارتباطی عاملی ضروری است (ربانی و وحید، ۱۳۸۱، ص ۳۷). فضا و مکان یکی از شرایط لازم برای تحقق تفکر، اندیشه و احساسات است و مفهومی چند متغیری است که عمدتاً در ارتباط با کاربری آن در هر جامعه معنا می‌یابد و نقش سیاست شهری، دادن معانی جدید به فضا است. از این رو وظیفه سیاست شهری شکل دادن به فضا به صورت مادی و معنوی است. در یک نگاه کلی جامعه‌شناسی شهری به

1. Lefebvre
2. Marcel Mauss
3. Fyalkvf

مطالعه رابطه بین فضا و جامعه یعنی سنخ‌های جامعه و فضا می‌پردازد (همان، صص ۴۳-۴۱).

فضا و جرم در شهر

نظم و امنیت از نیازهای اولیه و حیاتی مهم شهروندان در شهر می‌باشد در واقع اساس زندگی شهری بر این دو محور قرار دارد. برخی از فضاهای شهری هستند که زمینه را برای برهم خوردن نظم و امنیت فراهم می‌کند. فضا و جرم رابطه‌ای نزدیک با آن دارد. بنابراین شناخت این فضاها و تأثیر آن در کاهش امنیت و برهم خوردن نظم شهری از نکات بسیار مهمی است که طراحان و برنامه‌ریزان شهری در مدیریت شهرها باید به آن توجه ویژه‌ای داشته باشند. گفته می‌شود که جرم یکی از مسائل اصلی تهدیدکننده کیفیت زندگی شهری است به همین دلیل افراد از مکان‌هایی که توأم با خطر شخصی و جانی است دوری می‌جویند.

جرایم شهری، آن نوع از جرایم هستند که در فضاهای عمومی شهری یا جاهایی که احتمال سرایت از فضاهای عمومی به فضاهای خصوصی وجود دارد، صورت می‌پذیرد. ویژگی دیگر جرایم شهری این است که افراد غریبه نسبت به هم به این کار مبادرت می‌ورزند. به واقع گمنامی افراد سبب بروز جرایم و انحرافات در فضاهای شهری می‌شود. وقتی افراد نسبت به هم شناخت حاصل کرده باشند دیگر نمی‌توانند در فضاهای عمومی مرتکب جرم و انحراف شوند و این کار را در فضای خصوصی یا فضاهای خاص انجام می‌دهند. به همین دلیل وجه فضایی و کالبدی شهر برای کاهش و تخفیف جرایم شهری اهمیت خاص دارد.

صاحب‌نظران بوم‌شناسی شهری شیکاگو مسائل اجتماعی را از جمله میزان جرایم به وسیله تفاوت‌ها و ویژگی‌های فضایی و کالبدی تبیین می‌کردند. افرادی مانند «پارک» و «برگس»^۲ در تبیین انحرافات اجتماعی بر متغیرهایی که با پدیده شهرنشینی ارتباط دارد مانند زبان، قومیت، مهاجرت، حوزه سکونت، تراکم جمعیت تمرکز نمودند و بر بی‌سازمانی

1. Rober Park
2. Ernest Burgess

اجتماعی تأکید نمودند و جرم بزهکاری را در مناطق شهری مورد توجه ویژه قرار دادند. به زعم پارک سازمان فیزیکی شهر تأثیری عمیق بر الگوهای فرهنگی - اجتماعی زندگی شهری می‌گذارد (بیانلو و منصوریان، ۱۳۸۵، ص ۴۳).

به نظر «جاکوبس»^۱ محله‌هایی که کاربردهای متنوعی نظیر تجاری، اداری و تفریحی دارند نسبت به محله‌هایی که فقط تک کاربردی هستند، امن‌ترند. نواحی چند کاربردی در طول روز و شب شهروندان را جلب کرده و نظارت رسمی فراهم می‌نمایند. برعکس فعالیت مجرمان در اماکن خلوت بیشتر جریان می‌یابد (علی‌خواه و نجیبی، ۱۳۸۵، ص ۳۲). بیشتر نویسندگان معاصر شهری به پدیده جرایم از بعد فضایی - اجتماعی نگریده‌اند. به نظر بسیاری از آنان مناطق مرکزی و نیز در بسیاری از شهرهای جهان سوم نواحی حاشیه‌ای شهرها به علت توسعه فقر و بیکاری و تجمع مهاجران روستایی ازجا کننده شده، بهترین نقاط برای فزونی گرفتن نرخ ناهنجاری‌های اجتماعی است.

نکته مسلم آن است که میزان وقوع جرایم در شهرهای بزرگ بسی بیشتر از نواحی یا شهرهای کوچک‌تر است. بدون شک شهرهای بزرگ آمادگی بیشتری برای پرورش انواع گوناگون جرایم دارند. تمرکز و تراکم جمعیت در شهرها منجر به پدید آمدن و گسترش انواع مسائل اجتماعی شده که مهم‌ترین بعد آن، جرایمی است که ناهنجاری‌های اجتماعی در آنها افزایش می‌یابد.

در مناطقی که دارای جمعیت بی‌ثبات و ناپایدار است، نظارت و کنترل اجتماعی بر افراد در حدی نیست که بتواند مانع از ناهنجاری‌های اجتماعی شود. «جیکار»^۲ در اهمیت نقش فضا در کاهش جرم و افزایش امنیت معتقد است که امنیت را باید در خود خیابان و از طریق بهره‌برداران آن ایجاد کرد چرا که آنان نخستین کسانی هستند که از خیابان مراقبت می‌کنند و به محض آنکه تعدادشان به اندازه کافی باشد به پاسداران واقعی خیابان مبدل می‌شوند.

1. Jacobs
2. Jykar

افزایش مهاجرت به کلان‌شهرها و شهرهای بزرگ و در نتیجه پیچیدگی مناسبات اجتماعی، منجر به پدیده بیش از حد شهری شدن می‌شود. در این حالت امکانات شهری پاسخگوی نیازهای شهروندان نخواهد بود و به واسطه آن هنجارهای اجتماعی کم‌رنگ می‌شوند و آشفتگی و ناامنی فضای شهرها را احاطه می‌کند، پیامد این شرایط بروز جرایم و آسیب‌های شهری است.

حاشیه نشینی و جرم در شهر

حاشیه نشینی و آلونک نشینی بنا به بافت خاص خود از فضاهای بسیار مهم و مستعد در بروز ناهنجاری‌های شهری است. حاشیه نشینی و رشد فرهنگ زاغه‌نشینی به لحاظ تأثیری که بر اذهان ساکنان منطقه بر جای می‌گذارد به شدت و فزونی جمعیت آن می‌افزاید و زمینه را برای افزایش نرخ بزهکاری، جرم و مصادیق آن مانند خرید و فروش مواد مخدر، نزاع و انواع رفتارهای خشونت آمیز را فراهم می‌کند. مهاجران شهری اغلب افرادی هستند که به دلیل اضمحلال شیوه تولید روستایی و بازده پایین آن به شهرها آمده‌اند، فاقد مهارت شهری می‌باشند اما به امید یک زندگی بهتر به شهر آمده‌اند ولی این گروه در شهر در موقعیت حاشیه‌ای قرار می‌گیرند.

مهاجران پایگاه ثابتی در شهر ندارند، طبقه‌ای فقیر، سرگردان و آنومیک هستند و از نظر دولت یک مشکل اجتماعی می‌باشند (ممتاز، ۱۳۷۹، ص ۸۴). حاشیه‌نشین کسی است که در محدوده شهر ساکن می‌باشد اما جذب نظام اجتماعی و اقتصادی شهر نشده و به عنوان یک شهروند مشروع در جامعه شهری پذیرفته نشده است بلکه به طور موقت و به صورت انگلی (وابسته) از بازار کار و تأسیسات شهری استفاده می‌کند.

مهاجرت و جرم در شهر

افراد مهاجر از اصل خویش جدا می‌شوند و از تعلقاتی که موجب پیوند آنها و در نتیجه عامل مؤثر در کنترل رفتارشان می‌شود، دور می‌افتند. نداشتن هویت ثابت عاملی برای اختلال نظم شهری و بروز آسیب‌ها و جرایم شهری می‌شود. حاشیه نشین به دو نظام فرهنگی قبل از مهاجرت (روستایی و بعد از آن (شهری) وابسته است. در عین حال به هیچ

یک کاملاً تعلق ندارد. این در حاشیه بودن، گسیختگی از نظام ارزشی پیشین و احساس رهایی نسبی از یوغ کنترل اجتماعی شهری، نوعی عدم انسجام و همبستگی را به وجود خواهد آورد که علاوه بر افزایش استعداد و قابلیت رشد آسیب‌های اجتماعی، موجب اختلال در نظم و امنیت عمومی می‌شود. همه پژوهشگران شهری بر این باورند که تداوم فقر بینوایان بدون واکنش نخواهد بود و خشونت‌های جنایت‌آمیز را افزایش می‌دهد.

به دنبال حاشیه‌نشینی، آلونک‌نشینی و شکل‌گیری فضای جرم خیز شهری که هم در کالبد شهر و هم در روابط اجتماعی نمود دارد، خرده فرهنگ فقر در شهرهای بزرگ رشد پیدا می‌کند که اعتقاد به قضا و قدر، توجه به زمان حال و علاقه به مسائل و امور عینی، ماجراجویی، تن در دادن به احساسات و امیال را از مظاهر آن دانسته‌اند. بیرون ریختن احساسات بوسیله پرخاشگری موجب می‌شود کسانی که در فرهنگ فقر به سر می‌برند کمتر دچار خودخوری و سرکوفتگی احساسات شوند (توسلی، ۱۳۷۳، ص ۱۸۹).

از لحاظ فرهنگی انزواطلبی، احساس غریبه بودن و بیگانگی، از لحاظ روانی، پریشانی و تقدیرگرایی، از لحاظ اقتصادی فقر، اشتغال در بخش غیررسمی، بی‌ثباتی شغلی، از لحاظ بهداشتی، فقدان یا نارسایی مستقیم خدمات بهداشتی و درمانی و از لحاظ اجتماعی، هویت قومی و پایبندی به سنت‌ها و ارزش‌ها، بی‌سوادی و کم‌سوادی، درآمد پایین و به خصوص فرهنگ مستقل حاشیه‌نشین از ویژگی‌های حاشیه‌نشینی اطراف شهرهاست که حاشیه‌نشینان را مستعد کجروی و انحراف در فضاهای شهری می‌کند.

فضاهای بدون دفاع شهری و جرم

فضاهای بدون دفاع یا غیر قابل دفاع شهری از دیگر فضاهایی است که زمینه را برای کجروی در شهر فراهم می‌کند. برخی از ساخت و سازهای بی‌برنامه و خارج از ضوابط موجب شده است تا در پی آن در شهرها فضاهایی ایجاد شود که امکان هرگونه عمل مجرمانه و مخالف با ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی در آنها مهیا شده و در برابر وقوع بزهکاری و جرم‌خیزی کاملاً بی‌دفاع باشد. این‌گونه فضاها، فضاهای بدون دفاع شهری نامیده می‌شوند.

این فضاها، فضاهایی در درون شهرها هستند که به دلیل ویژگی‌های فیزیکی و موقعیت خاصی که دارند نسبت به سایر نقاط شهر قابلیت بیشتری برای وقوع رفتارهای انحرافی دارند. این فضاها به کسی تعلق ندارد، کسی از آنها حفاظت و مراقبت نمی‌کند، از دید عمومی پنهانند و به همین دلیل فضاهایی دنج و مطمئن برای رفتارهای انحرافی محسوب می‌شوند. آسیب‌های اجتماعی در نقاطی رخ می‌دهند که زمینه‌های لازم برای تداوم دارا باشند. تحقیقات «اسکار نیومن»^۱ در رابطه بین طرح مسکن و رفتار جنایی یا ضد اجتماعی نشان می‌دهد که محیط‌های کوچک و فضاهای نیمه عمومی که برای گروه‌های کوچک ساکنان قابل رؤیت باشد احتمالاً دارای میزان کمتری از جرم و بزهکاری، سرقت و نزاع‌های شخصی است، چنین فضاهایی از خود نگهبانی می‌کنند (دیکنز^۲، ۱۳۷۷، ص ۲۱۷).

وجود ساختمان‌های کهنه و فرسوده بدون امکانات، ساختمان‌های متروکه، پروژه‌های عمرانی نیمه تمام که ساخت و ساز آنها به دلایلی متوقف شده و ساختمان‌های خالی از سکنه از جمله فضاهای بدون کارکرد محسوب می‌شوند و زمینه‌های مساعدی را برای جرم از جمله پنهان کردن و اختفای کالاهای قاچاق، مواد مخدر، سرقت، خشونت و همچنین تجمع بزهکاران فراهم می‌کنند.

برخی فضاهای بدون دفاع، فضاهایی هستند که کارکرد متناوب و گوناگونی دارند و در مقطعی از روز یا فصل و یا سال کاربری آنها تغییر می‌کند. محیط‌های دنج، خلوت و تاریک موقعیت‌های جرم‌زایی را تشدید می‌کنند. از مهم‌ترین فضاهای بدون دفاع می‌توان به مواردی چون فضاهای بدون متولی (حاضر نبودن مالک)، فضاهای فاقد دید، کنج‌ها، زیرگذرها و پل‌ها، ساختمان‌های نیمه تمام و متروکه، طرح‌های در دست اجرا و یا رها شده، عقب نشینی‌ها و فرورفتگی‌ها، فضاهای بدون کارکرد و یا با کارکردهای متناوب اشاره داشت.

1. Oscar Newman
2. Dickens

رابطه تراکم محیط شهری و جرم

هنگامی که تراکم جمعیت از حدی تجاوز می‌کند، افراد، فوق العاده پرخاش جو می‌شوند. زیرا حداقل سرزمین مورد لزوم برای شکوفایی شخص در اختیار آنان نیست.

کسانی که در مجتمع‌های بزرگ شهری و ساختمان‌های بلند زندگی می‌کنند کمتر احساس امنیت اجتماعی نموده و همین احساس عدم امنیت، آنها را نگران نموده و در معرض ارتکاب خشونت قرار می‌دهد.

در اینجا، این نکته قابل تأمل است که وضعیت و نوع تراکم شهری و ترتیب منازل و قرار گرفتن آنها و مجموعاً تراکم جمعیت شهری و محیط فیزیکی شهری زمینه بروز جرم را فراهم می‌آورند و اگر به آمارهای جمعیتی در شهرها و مقایسه آن با جرایم نگاهی بیندازیم متوجه می‌شویم رابطه تراکم محیط شهری به معنای عام قضیه با جرایم شهری به صورت مستقیم قابل تحلیل است.

بعضی از صاحب نظران معتقدند که جمعیت شهری و تبهکاری به موازات هم افزایش می‌یابند و دست کم این افزایش تا مرحله‌ای از تراکم جمعیت ادامه دارد، ولی باید از قبول وجود یک رابطه ریاضی میان تراکم جمعیت و تبهکاری خودداری نمود. در این زمینه، تحقیقات آقای دکتر «دوگریف^۱» چشمگیر است. از طرفی پروفیسور «لثوته^۲» در اثر (باج خوار) ویژگی‌های تبهکاری شهری در افزایش جمعیت و افزایش تبهکاری را مقایسه می‌کند. و چنین نتیجه می‌گیرد که نرخ تبهکاری با رشد شهرها افزایش می‌یابد بدون آنکه افزایش تابع قاعده‌ای باشد (مسگرانی طریقه، ۱۳۷۷، صص ۹۳-۸۷).

ویژگی‌های تهران

تهران شهر پیچیده‌ای است. فعالیت‌ها، جمعیت‌ها و فرهنگ‌های موجود در آن منطقی جدید آفریده‌اند و براساس این منطق جدید و در حال دگرگونی دایمی، مردمانی در ارتباط با یکدیگر قرار گرفته‌اند که قبلاً هیچ آشنایی با یکدیگر نداشته‌اند. موضوعی که علاوه بر ایجاد مشکلات بسیار، بیش از پیش به نوآوری و نوپردازی دامن می‌زند و در واقع

1. Dvgryf
2. Lsvth

این خصیصه کلان‌شهر است که پویایی‌های جدید ایجاد کند. وجود و آگاهی بر اطلاعات اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی برای درک یک شهر الزامی است. اما مفاهیم ناشی از این درک، تنها زمانی معنا پیدا می‌کند که در یک سرزمین، در یک فضای شهری، یا فضاهای پیرامونی آن نمود مادی پیدا کنند.

تهران مرکز حکومت است و به لحاظ موقعیت سیاسی، جغرافیایی، اقتصادی، فرهنگی، آموزشی، درمانی، صنعتی و جمعیتی از اهمیت ویژه و منحصر به فردی در کشور برخوردار است. زیرا محل استقرار مرکز سیاسی و تمام وزارتخانه‌های کشور و سفارتخانه‌های دیگر کشورهاست. از سویی به لحاظ موقعیت جغرافیایی که در محور شمال-جنوب و شرق و غرب کشور قرار دارد، محل تردد سنگین مسافران به مرکز و دیگر نقاط کشور می‌باشد. همچنین عمده امور بازرگانی و دفاتر تجاری در تهران مستقر است حدود ۴۰ درصد صنایع کشور در اطراف تهران استقرار یافته‌اند.

بیش از نیم میلیون نفر دانشجو در دانشگاه‌های تهران مشغول تحصیل هستند و عمده مراکز درمانی موجب حضور افراد شهرستانی در مرکز را ضروری می‌نماید هم‌چنین ترکیب جمعیت که از اقوام مختلف و زبان‌های متفاوت که در سنوات گذشته همراه با توسعه حاشیه نشینی بوده است بر اهمیت نظم و امنیت این شهر افزوده است.

نتیجه آنکه وضعیت فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، جمعیتی و شهرسازی تهران تا حد زیادی متفاوت از دیگر شهرهاست و این شرایط بر نوع رفتار، ارتباطات، انتظارات و نگرش‌های ساکنان آن تأثیرگذار است و در حوزه امنیت عمومی نیز دارای آثار مثبت و منفی است که باید در مطالعات امنیتی مورد توجه قرار گیرد.

با توجه به مطالب ارائه شده مقاله حاضر به دنبال پاسخگویی به سؤال‌های زیر است:

- ۱- جرایم شایع شهر تهران کدامند؟
- ۲- وضعیت تهران از نظر میزان جرایم در مقایسه با سایر شهرها چگونه است؟
- ۳- پراکندگی هر کدام از این جرایم در شهر تهران بر اساس حوزه‌های استحفاظی سرکلانتری‌ها چگونه است؟
- ۴- در صد هر کدام از جرایم در مناطق مختلف تهران چگونه است؟

روش تحقیق

برای دستیابی به جغرافیای جرم در شهر تهران از دو روش استفاده شد، ابتدا ضرورت داشت تا مشخص شود که چه جرایمی موجب ناامنی عمومی در جامعه می‌شود، زیرا مرزهای امنیت در حوزه‌های مختلف مبهم و گاهی متداخل هستند و در این رابطه وحدت نظر کاملی وجود ندارد.

برای این کار از روش مصاحبه با نخبگان استفاده شد و مصادیقی که بر آنها اجماع وجود داشت و به طور مستقیم حوزه امنیت عمومی را تحت تأثیر قرار می‌دادند انتخاب گردیدند. نخبگان به تشخیص محقق (که به دلیل سابقه کاری، شناخت خوبی از افراد صاحب‌نظر داشت) و به روش نمونه‌گیری قضاوتی انتخاب شدند که در نهایت پانزده نفر برای تعیین جرایم شایع مورد مصاحبه قرار گرفتند.

تعریف نخبگان در این تحقیق: طبق نظر مارشال مصاحبه با نخبگان حالتی ویژه از مصاحبه است که بر روی دسته خاصی از مصاحبه‌شوندگان که فرض می‌شود از موضوع آگاهی کامل دارند و براساس تخصص‌هایی که در زمینه‌های ذی‌ربط تحقیق دارند، صورت می‌گیرد. نخبگان می‌توانند درباره پرسش‌های مطرح‌شده مطالبی ارزنده و گسترده ارائه نمایند و به سبب بهره‌مند بودن از فراست، آمادگی و حضور ذهن می‌توانند در برابر پرسش‌هایی که باید به آنها پاسخ آزاد داد، از دانش و بینش خود استفاده‌های زیادی ببرند و می‌نویسد:

از آنجا که افراد نخبه دارای ذکاوت، دانش، بینش و دیدگاهی وسیع می‌باشند، و می‌توانند در حوزه سیاست‌ها، عقاید و نظرات جدید به سرعت فکر کنند و پاسخ مناسب بدهند، می‌توانند در فرایند انجام مصاحبه رشته سخن را به دست گیرند و به آن، بیش یا دیدگاه تازه‌ای دهند (مارشال و راسمن، ۱۳۷۷، ص ۱۱۶).

در بخش دوم برای تعیین میزان و جغرافیای جرم در تهران و مقایسه آن با دیگر مناطق کشور، با استفاده از روش اسنادی و با مراجعه به آمارهای موجود در شهرداری و نیروی انتظامی در خصوص جرایم به تفکیک حوزه استحقاقی سرکلانتری‌های شهر تهران اطلاعات مورد تحلیل قرار گرفت.

محدوده مورد مطالعه در این تحقیق حوزه انتظامی تهران بزرگ است که براساس ساختار سازمانی نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران شامل ۹ سرکلانتری می‌باشد.

روایی و پایایی تحقیق

برای روایی در این تحقیق با بهره‌گیری از نظر خبرگان در رابطه با موضوع که همگی از مسئولان با تجربه نیروی انتظامی بودند، بهره‌گیری شد؛ همچنین از نظریه‌های مرتبط با جرم هم استفاده شد؛ بنابراین شاخص‌های جرایم معتبر می‌باشد و برای پایایی تحقیق هم تمامی آمارهای مورد استفاده در این تحقیق موجود است و هر محقق دیگری می‌تواند با مراجعه به آنها به همین نتایج دست یابد.

یافته‌های تحقیق

نتیجه مصاحبه با نخبگان در خصوص جرایمی که امنیت عمومی را مختل می‌نماید به شرح ذیل بود:

سرقت‌های مهم شامل (سرقت‌های خرد، مسلحانه، به توأم با آزار و اذیت) قتل، نزاع و درگیری، شرارت، آدم ربایی و گروگان‌گیری، مزاحمت، کلاهبرداری، جعل، مواد مخدر و تجاوز به عنف. نتیجه بررسی آمارهای موجود هم به شرح زیر می‌باشد:

جدول ۱. مقایسه درصد آمار جرایم و سهم تهران بزرگ از کل کشور در سال ۱۳۸۷

ردیف	نوع جرم	تهران بزرگ	کل کشور	جمع
۱	جمعیت	٪۱۲	٪۸۸	٪۱۰۰
۲	سرقت‌های عادی	٪۳۵	٪۶۵	٪۱۰۰
۳	سرقت به عنف و زورگیری	٪۳۴	٪۶۶	٪۱۰۰
۴	سرقت‌های مسلحانه	٪۸	٪۹۲	٪۱۰۰
۵	آدم ربایی و گروگان‌گیری	٪۱۵	٪۸۵	٪۱۰۰
۶	قتل	٪۸	٪۹۲	٪۱۰۰
۷	نزاع و درگیری	٪۱۶	٪۸۴	٪۱۰۰
۸	شرارت	٪۱۸	٪۸۲	٪۱۰۰
۹	تجاوز به عنف	٪۱۳	٪۸۷	٪۱۰۰

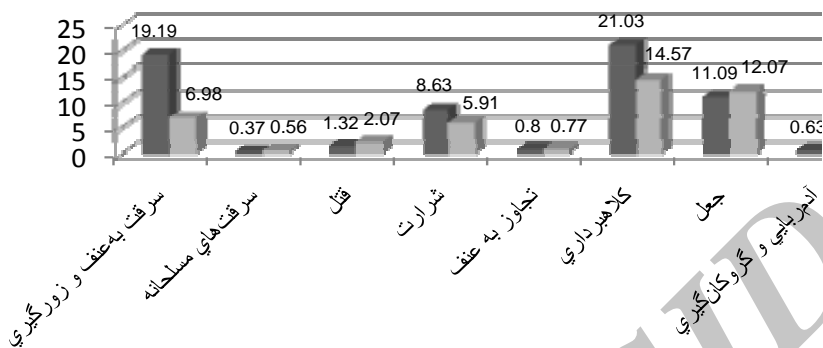
۱۰	مزاحمت	%۱۵	%۸۵	%۱۰۰
۱۱	کلاهبرداری	%۱۸	%۸۲	%۱۰۰
۱۲	جعل	%۱۱	%۸۹	%۱۰۰
۱۳	معتادان دستگیر شده	%۲۸	%۷۲	%۱۰۰

برابر جدول فوق، همان گونه که ملاحظه می شود ۱۲ درصد از جمعیت کل کشور در تهران بزرگ و ۸۸ درصد در سایر نقاط کشور ساکن می باشند. از سوی دیگر برابر بررسی های به عمل آمده در سال ۱۳۸۷، ۳۵ درصد از کل سرقت های عادی در تهران بزرگ به وقوع پیوسته است و ۶۵ درصد در سایر نقاط کشور رخ داده است و به همین ترتیب در سایر جرایم نیز سهم تهران بزرگ و کل کشور مشخص شده است.

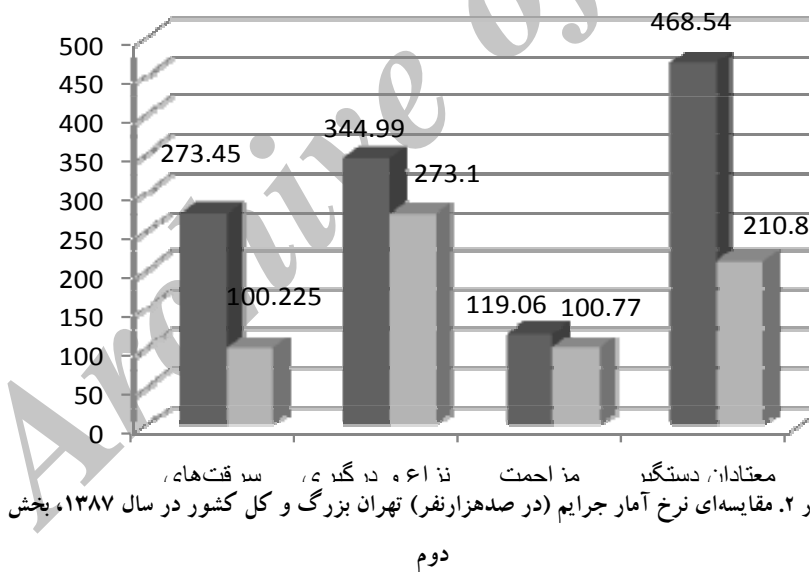
جدول ۲. مقایسه نرخ آمار جرایم (در صد هزار نفر) تهران بزرگ و کل کشور در سال ۱۳۸۷ در

یک نگاه

ردیف	نوع جرم	تهران بزرگ	کل کشور	اختلاف
۱	جمعیت	۸۷۶۴۴۰۹	۷۰۴۷۲۸۴۶	—
۲	سرقت های عادی	۵۴۶/۹	۲۰۰/۴۵	۳۴۶/۴۵
۳	سرقت به عنف و زورگیری	۱۹/۱۹	۶/۹۸	۱۲/۲۱
۴	سرقت های مسلحانه	۳۷	۵۶	-۰/۲۰
۵	آدم ربایی و گروگانگیری	۶۳	۵۲	۰/۱۱
۶	قتل	۱/۳۲	۲/۰۷	-۰/۷۵
۷	نزاع و درگیری	۳۴۴/۹۹	۲۷۳/۱۰	۷۱/۸۹
۸	شرارت	۸/۶۳	۵/۹۱	۲/۷۱
۹	تجاوز به عنف	۸/۶۳	۵/۹۱	۲/۷۱
۱۰	مزاحمت	۱۱۹/۰۶	۱۰۰/۷۷	۱۸/۲۹
۱۱	کلاهبرداری	۲۱/۰۳	۱۴/۵۷	۶/۴۶
۱۲	جعل	۱۱/۰۹	۱۲/۰۷	-۰/۹۸
۱۳	معتادان دستگیر شده	۴۶۸/۵۴	۲۱۰/۸۵	۲۵۷/۶۹

نمودار ۱. مقایسه‌ای نرخ آمار جرایم (در صدهزار نفر) تهران بزرگ و کل کشور در سال ۱۳۸۷، بخش اول

نمودار ۲. مقایسه‌ای نرخ آمار جرایم (در صدهزار نفر) تهران بزرگ و کل کشور در سال ۱۳۸۷، بخش دوم

نمودارهای فوق مقایسه نرخ آمار جرایم در تهران بزرگ را با کل کشور نمایش می‌دهد. با این روش که نرخ جرایم از تقسیم آمار جرم مربوطه بر جمعیت ضرب در صد هزار به دست می‌آید. بر این اساس:

۱. نرخ جرم سرقت‌های به عنف و زورگیری در تهران بزرگ تعداد ۱۹/۱۹ فقره در هر صد هزار نفر است. حال آنکه همین عدد برای کل کشور ۶/۶۸ فقره به ازای هر صد هزار نفر می‌باشد. بنابراین نرخ این جرم در تهران بزرگ در هر صد هزار نفر، ۱۲/۲۱ فقره بیشتر از نرخ همین جرم در کل کشور است؛

۲. نرخ جرم سرقت‌های مسلحانه در تهران بزرگ تعداد ۰/۳۷ فقره در هر صد هزار نفر است. حال آنکه همین عدد برای کل کشور ۰/۵۶ فقره به ازای هر صد هزار نفر می‌باشد. بنابراین نرخ این جرم در تهران بزرگ در هر صد هزار نفر، ۰/۲۰ فقره کمتر از نرخ همین جرم در کل کشور است؛

۳. نرخ جرم قتل در تهران بزرگ تعداد ۱/۳۲ فقره در هر صد هزار نفر است. حال آنکه همین عدد برای کل کشور ۲/۰۷ فقره به ازای هر صد هزار نفر می‌باشد. بنابراین نرخ این جرم در تهران بزرگ در هر صد هزار نفر، ۰/۷۵ فقره کمتر از نرخ همین جرم در کل کشور است؛

۴. نرخ جرم شرارت در تهران بزرگ تعداد ۸/۶۳ فقره در هر صد هزار نفر است. حال آنکه همین عدد برای کل کشور ۵/۹۱ فقره به ازای هر صد هزار نفر می‌باشد. بنابراین نرخ این جرم در تهران بزرگ در هر صد هزار نفر، ۲/۷۱ فقره بیشتر از نرخ همین جرم در کل کشور است؛

۵. نرخ جرم تجاوز به عنف در تهران بزرگ تعداد ۰/۸۰ فقره در هر صد هزار نفر است. حال آنکه همین عدد برای کل کشور ۰/۷۷ فقره به ازای هر صد هزار نفر می‌باشد. بنابراین نرخ این جرم در تهران بزرگ در هر صد هزار نفر، ۰/۰۲ فقره بیشتر از نرخ همین جرم در کل کشور است؛

۶. نرخ جرم کلاهبرداری در تهران بزرگ تعداد ۲۱/۰۳ فقره در هر صد هزار نفر است. حال آنکه همین عدد برای کل کشور ۱۴/۵۷ فقره به ازای هر صد هزار نفر می‌باشد.

بنابراین نرخ این جرم در تهران بزرگ در هر صد هزار نفر، $6/46$ فقره بیشتر از نرخ همین جرم در کل کشور است؛

۷. نرخ جرم جعل در تهران بزرگ تعداد $11/09$ فقره در هر صد هزار نفر است. حال آنکه همین عدد برای کل کشور $12/07$ فقره به ازای هر صد هزار نفر می‌باشد. بنابراین نرخ این جرم در تهران بزرگ در هر صد هزار نفر، $0/98$ فقره کمتر از نرخ همین جرم در کل کشور است؛

۸. نرخ جرم آدم ربایی و گروگانگیری در تهران بزرگ تعداد $0/63$ فقره در هر صد هزار نفر است. حال آنکه همین عدد برای کل کشور $0/52$ فقره به ازای هر صد هزار نفر می‌باشد. بنابراین نرخ این جرم در تهران بزرگ در هر صد هزار نفر، $0/11$ فقره بیشتر از نرخ همین جرم در کل کشور است؛

۹. نرخ جرم سرقت‌های عادی در تهران بزرگ تعداد $273/45$ فقره در هر صد هزار نفر است. حال آنکه همین عدد برای کل کشور $100/71$ فقره به ازای هر صد هزار نفر می‌باشد. بنابراین نرخ این جرم در تهران بزرگ در هر صد هزار نفر، $173/252$ فقره بیشتر از نرخ همین جرم در کل کشور است؛

۱۰. نرخ جرم نزاع و درگیری در تهران بزرگ تعداد $344/99$ فقره در هر صد هزار نفر است. حال آنکه همین عدد برای کل کشور $273/10$ فقره به ازای هر صد هزار نفر می‌باشد. بنابراین نرخ این جرم در تهران بزرگ در هر صد هزار نفر، $71/89$ فقره بیشتر از نرخ همین جرم در کل کشور است؛

۱۱. نرخ جرم مزاحمت در تهران بزرگ تعداد $119/06$ فقره در هر صد هزار نفر است. حال آنکه همین عدد برای کل کشور $100/77$ فقره به ازای هر صد هزار نفر می‌باشد. بنابراین نرخ این جرم در تهران بزرگ در هر صد هزار نفر، $18/29$ فقره بیشتر از نرخ همین جرم در کل کشور است؛

۱۲. نرخ معتادان دستگیر شده در تهران بزرگ تعداد $468/54$ نفر در هر صد هزار نفر است. حال آنکه همین عدد برای کل کشور $210/85$ نفر به ازای هر صد هزار نفر می‌باشد.

بنابراین نرخ این جرم در تهران بزرگ در هر صد هزار نفر، ۲۵۷/۶۹ نفر بیشتر از نرخ همین جرم در کل کشور است.

جدول ۳. مقایسه سهم جرایم با سهم جمعیت در تهران بزرگ در سال ۱۳۸۷

ردیف	نوع جرم	سهم جرم تهران بزرگ نسبت به کل کشور	سهم جمعیت تهران بزرگ نسبت به جمعیت کل کشور	اختلاف
۱	سرقت‌های عادی	۳۵	۱۲	۲۳
۲	سرقت به‌عنف و زورگیری	۳۴	۱۲	۲۲
۳	سرقت‌های مسلحانه	۸	۱۲	-۴
۴	آدم ربایی و گروگانگیری	۱۵	۱۲	۳
۵	قتل	۸	۱۲	۴
۶	نزاع و درگیری	۱۶	۱۲	۴
۷	شرارت	۱۸	۱۲	۶
۸	تجاوز به‌عنف	۱۳	۱۲	۱
۹	مزاحمت	۱۵	۱۲	۳
۱۰	کلاهبرداری	۱۸	۱۲	۶
۱۱	جعل	۱۱	۱۲	-۱
۱۲	معتادان دستگیر شده	۲۸	۱۲	۱۶
۱۳	میانگین	۱۸	۱۲	۶

در مجموع بنابر آمارهای ارائه شده در جداول و نمودارهای فوق، درحالی که ۱۲٪ از جمعیت کل کشور در تهران بزرگ قرار دارند، چنین بر می‌آید:

۱. سهم جرم سرقت‌های عادی در تهران بزرگ ۳۵ درصد از کل کشور است که در مقایسه با سهم جمعیت این شهرستان، ۲۳ درصد بیشتر اتفاق افتاده است؛
۲. سهم جرم سرقت به‌عنف و زورگیری در تهران بزرگ ۳۴ درصد از کل کشور است که در مقایسه با سهم جمعیت این شهرستان، ۲۲ درصد بیشتر اتفاق افتاده است؛
۳. سهم جرم سرقت‌های مسلحانه در تهران بزرگ ۸ درصد از کل کشور است که در مقایسه با سهم جمعیت این شهرستان، ۴ درصد کمتر اتفاق افتاده است؛

۴. سهم جرم آدم‌ربایی و گروگان‌گیری در تهران بزرگ ۱۵ درصد از کل کشور است که در مقایسه با سهم جمعیت این شهرستان، ۳ درصد بیشتر اتفاق افتاده است؛
۵. سهم جرم قتل در تهران بزرگ ۸ درصد از کل کشور است که در مقایسه با سهم جمعیت این شهرستان، ۴ درصد کمتر اتفاق افتاده است؛
۶. سهم جرم نزاع و درگیری در تهران بزرگ ۱۶ درصد از کل کشور است که در مقایسه با سهم جمعیت این شهرستان، ۴ درصد بیشتر اتفاق افتاده است؛
۷. سهم جرم شُرارت در تهران بزرگ ۱۸ درصد از کل کشور است که در مقایسه با سهم جمعیت این شهرستان، ۶ درصد بیشتر اتفاق افتاده است؛
۸. سهم جرم تجاوز به‌عنف در تهران بزرگ ۱۳ درصد از کل کشور است که در مقایسه با سهم جمعیت این شهرستان، ۱ درصد بیشتر اتفاق افتاده است؛
۹. سهم جرم مزاحمت در تهران بزرگ ۱۵ درصد از کل کشور است که در مقایسه با سهم جمعیت این شهرستان، ۳ درصد بیشتر اتفاق افتاده است؛
۱۰. سهم جرم کلاهبرداری در تهران بزرگ ۱۸ درصد از کل کشور است که در مقایسه با سهم جمعیت این شهرستان، ۶ درصد بیشتر اتفاق افتاده است؛
۱۱. سهم جرم جعل در تهران بزرگ ۱۱ درصد از کل کشور است که در مقایسه با سهم جمعیت این شهرستان، ۱ درصد کمتر اتفاق افتاده است؛
۱۲. سهم معتادان دستگیر شده در تهران بزرگ ۲۸ درصد از کل کشور است که در مقایسه با سهم جمعیت این شهرستان، ۱۶ درصد بیشتر اتفاق افتاده است.
- بنابراین در یک نگاه کلی سهم تهران بزرگ در سرجمع جرایم ۱۸ درصد از کل جرایم کشور است که با عنایت به سهم ۱۲ درصدی جمعیت این شهر نسبت به کل کشور، به میزان ۶ درصد جرایم بیشتر رخ داده است.

نتایج بررسی جغرافیای جرم در تهران

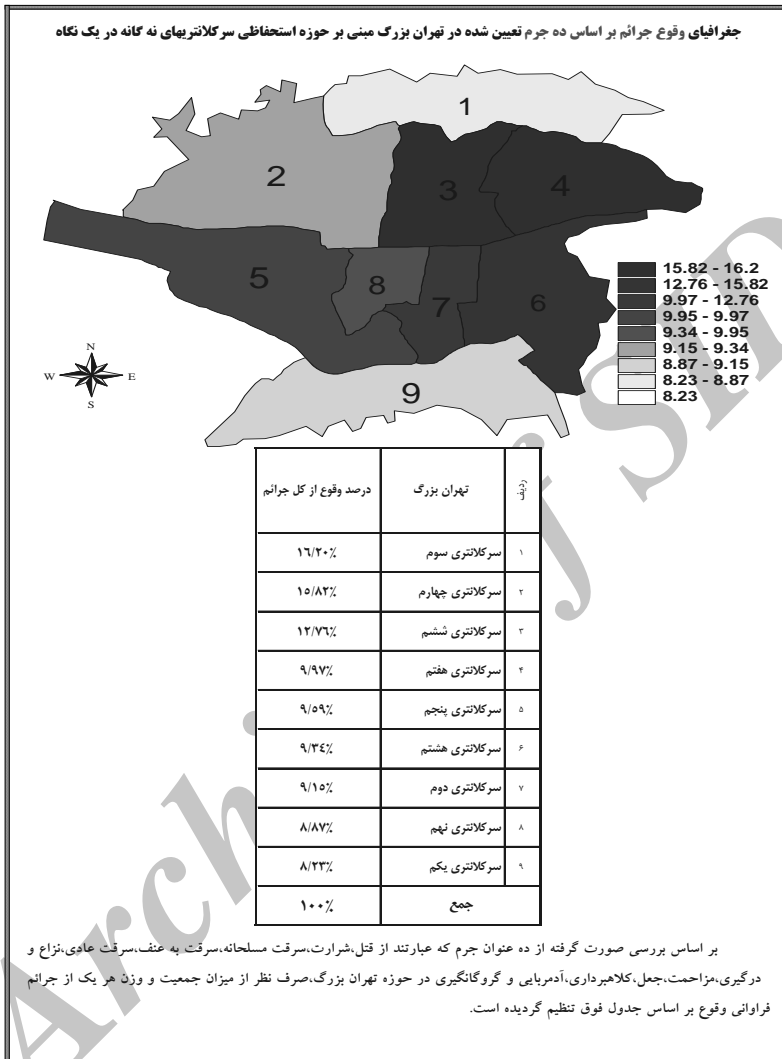
جدول ۴. درصد وقوع جرایم در تهران به تفکیک سرکلانتری‌ها

ردیف	سرکلانتری	سرقت‌های عادی	سرقت به‌عنف و زورگیری	وقوع قتل مسلحانه	سرقت‌های آدم‌ربایی و گروگان‌گیری
۱	۱	۷/۳	۸/۶	۷/۶	۱۵/۴
۲	۲	۱۱/۰	۸/۶	۹/۵	۷/۷
۳	۳	۲۲/۳	۲۰/۲	۱۰/۳	۱۱/۵
۴	۴	۱۳/۵	۱۵/۱	۹/۵	۱۵/۴
۵	۵	۸/۲	۹/۶	۱۲/۱	۱۱/۵
۶	۶	۱۴/۰	۱۱/۴	۱۹/۶	۱۵/۴
۷	۷	۹/۴	۱۰/۰	۷/۶	۷/۷
۸	۸	۸/۱	۵/۷	۱۰/۳	۱۱/۵
۹	۹	۶/۱	۱۰/۶	۱۲/۹	۳/۶

جدول ۵. درصد وقوع جرایم در تهران به تفکیک سرکلانتری‌ها

ردیف	سرکلانتری	مزاحمت	نزاع و درگیری	شرارت	کلاهبرداری	جعل
۱	۱	۶/۱	۶/۵	۵/۳	۲/۳	۳/۲
۲	۲	۱۷/۱	۱۳/۷	۶/۱	۹/۶	۱۰/۶
۳	۳	۹/۷	۱۳/۰	۱۵/۶	۱۸/۴	۲۸/۹
۴	۴	۱۵/۱	۱۶/۱	۱۳/۱	۲۸/۶	۱۵/۳
۵	۵	۹/۳	۱۰/۰	۸/۷	۶/۵	۹/۵
۶	۶	۱۴/۵	۱۲/۸	۱۴/۸	۷/۴	۸/۲
۷	۷	۷/۶	۱۰/۳	۱۶/۰	۱۶/۷	۱۰/۷
۸	۸	۱۱/۳	۹/۶	۷/۱	۵/۳	۸/۰
۹	۹	۹/۱	۸/۱	۱۳/۲	۵/۱	۵/۶

براساس آمار ارائه شده در جدول شماره ۴ جغرافیای جرم در موضوعات ده گانه به طور کلی براساس اطلس زیر می‌باشد. که به ترتیب براساس بیشترین وقوع جرم در سرکلانتری‌های نه گانه ارائه می‌گردد.

نتیجه گیری

در این تحقیق که هدف تعیین جغرافیای جرم در شهر تهران بود ابتدا با مصاحبه با نخبگان و خبرگان مرتبط با موضوع، ده جرم شایع در شهر تهران که امنیت عمومی را مختل می‌کرد احصا گردیدند که عبارت بودند از: قتل، آدمربایی، سرقت (اعم از عادی، مسلحانه و به

عنف) مزاحمت، تجاوز به عنف، مزاحمت، اعتیاد، جعل، کلاهبرداری، شرارت و نزاع و درگیری.

در بررسی جغرافیای جرم در شهر تهران نتایج به دست آمده حاکی از این بود که در وقوع جرم سرقت‌های عادی در مناطق نه گانه استحقاقی سرکلانتری‌های تهران، به ترتیب مناطق سه، شش و چهار بیشترین میزان جرم را داشته‌اند که به ترتیب ۲۲/۳، ۱۴ و ۱۳/۵ سرقت‌های عادی شهر تهران در این مناطق صورت می‌گیرد.

سرقت به عنف و زورگیری هم به ترتیب اولویت فراوانی در مناطق سرکلانتری سه، چهار و شش می‌باشد که به ترتیب ۲۰/۲، ۱۵ و ۱۱/۴ درصد سرقت‌های به عنف تهران را به خود اختصاص می‌دهند (جمعاً ۴۶/۵ درصد).

اما در بررسی جرم قتل به ترتیب سرکلانتری‌های شش با ۱۹/۸ درصد قتل‌های تهران، سرکلانتری نه با ۱۳ و سرکلانتری پنج با ۱۲ درصد در کل ۴۵ درصد قتل‌های تهران را به خود اختصاص داده‌اند.

سرقت‌های مسلحانه در منطقه سرکلانتری یک بیش از سایر سرکلانتری‌هاست و ۱۹ درصد سرقت‌های مسلحانه تهران را به خود اختصاص می‌دهد؛ پس از آن سرکلانتری چهار با ۱۵/۶ درصد و شش با ۱۵/۶ درصد کل سرقت‌های مسلحانه تهران در ردیف بعدی قرار دارند.

آدم‌ربایی و گروگانگیری نیز بیشترین فراوانی را به ترتیب در مناطق سرکلانتری یک، شش و چهار هرکدام با ۱۵/۴ درصد به خود اختصاص داده است. در کل ۴۶ درصد آدم‌ربایی‌ها در این سه منطقه صورت گرفته است و کمترین آمار متعلق به سرکلانتری نه با ۳/۶ درصد است.

مزاحمت هم در مناطق سرکلانتری‌های تهران متفاوت است و بیشترین میزان متعلق به سرکلانتری دو با ۱۷ درصد کل مزاحمت‌های گزارش شده تهران، سپس منطقه چهار با ۱۵ درصد و بعد از آن سرکلانتری‌های شش با ۱۴/۵ درصد می‌باشد. کمترین میزان متعلق به سرکلانتری یک با ۶ درصد می‌باشد. نزاع و درگیری به ترتیب در مناطق سرکلانتری ۴ با

۱۶ درصد، دو با ۱۳/۷ درصد و سه با ۱۳ درصد بیشتر رخ می‌دهد و کمترین درصد متعلق به سرکلانتری یا با ۶/۵ درصد می‌باشد.

جرم شرارت بیشتر در سرکلانتری هفت رخ می‌دهد. بعد از آن حوزه استحفاظی سرکلانتری سه و سپس شش که در کل ۴۶ درصد شرارت‌های تهران در این سه منطقه استحفاظی رخ می‌دهد. کمترین میزان هم متعلق به سرکلانتری یک با ۵/۳ درصد می‌باشد. کلاهبرداری بیشتر در حوزه استحفاظی سرکلانتری چهار واقع می‌شود که ۲۸/۶ درصد کل کلاهبرداری‌ها را به خود اختصاص می‌دهد. بعد از آن مناطق سه با ۱۸/۴ درصد و سپس سرکلانتری هفت با ۱۶/۷ درصد در کل ۶۴ درصد کلاهبرداری‌های تهران را به خود اختصاص می‌دهند. کمترین این جرم در منطقه سرکلانتری یک رخ می‌دهد.

بیشترین میزان جعل هم در سرکلانتری سه با ۲۹ درصد رخ می‌دهد، سپس مناطق چهار (۱۵/۳ درصد) و سرکلانتری هفت و دو (۱۰/۷ درصد) قرار دارند که در کل ۶۶ درصد جعل‌های تهران را شامل می‌شوند. باز هم کمترین میزان جعل به منطقه یک با ۳/۲ درصد اختصاص دارد.

در جمع‌بندی کلی می‌توان گفت وقوع جرم‌های ده‌گانه شهر تهران که ذکر شد براساس حوزه استحفاظی سرکلانتری‌های نه‌گانه به ترتیب متعلق به سرکلانتری‌های ۳، ۴، ۶، ۷، ۵، ۸، ۲، ۹ و ۱ می‌باشد. این نتایج نظرات مسگرانی طبقه که می‌گوید در شهرهای بزرگ هرچه تراکم جمعیت بیشتر نرخ جرائم هم بیشتر می‌شود و نیز نظراسکارنیومن مبنی براینکه در فضاهای نیمه عمومی برای گروه‌های کوچک جرم و جنایت کمتر است را تأیید می‌کند.

پیشنهادها

براساس یافته‌های این تحقیق پیشنهادهای زیر ارائه می‌گردد:

۱- ضرورت دارد تا دولت برای جلوگیری از گسترش شهرهای بزرگ و یا شهرهایی که در حال حاضر متوسط هستند، برنامه‌ریزی کوتاه مدت و درازمدت داشته تا مانع از

تراکم جمعیت شود و به صورت همه جانبه یک طرحی جامع تهیه و در سراسر کشور اجرا نماید؛

۲- شهرداری تهران با بررسی فضاهای شهر تهران در یک برنامه منطقی تغییرات بنیادی در فضاهای بی دفاع شهری (که در این تحقیق در مناطقی که جرم خیزتر بودند بیشتر وجود داشت) دهد تا از تجمع افراد معتاد و مجرم در این مکانها جلوگیری شود؛

۳- نیروی انتظامی با در نظر گرفتن جغرافیای جرم اقدامات پیشگیرانه و توسعه کلاتریها را مد نظر قرار دهند.

۴- ضرورت دارد تا تحقیقات عمیق و گسترده‌ای در خصوص علل و عوامل افزایش وقوع برخی جرایم در شهر تهران نسبت به دیگر نقاط کشور صورت پذیرد و راهکارهای عملی برای سازمان‌ها ارائه گردد.

۵- با شناخته شدن جرائم شایع شهر تهران و مناطق آنها، به بررسی کارشناسانه آنها پرداخته و راهکارهایی برای پیشگیری ارائه شود.

منابع فارسی

ایرانمنش، سیدمعین. (۱۳۸۲). بررسی و تبیین الگوی سایت‌های مدیریت بحران شهر تهران. بیات، بهرام. (۱۳۸۷) تبیین جامعه شناختی احساس امنیت در بین شهروندان تهرانی. رساله مقطع دکترا. دانشگاه اصفهان.

بیانلو، یوسف و منصوریان، محمدکریم. (۱۳۸۵). مقاله رابطه تراکم جمعیت با میزان وقوع جرم. نشریه رفاه اجتماعی. شماره ۲۲. ۲۹-۵۶.

توسلی، محمود. (۱۳۷۳). زندگی اجتماعی در فضای شهری. مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی.

دیکنز، پیتر. (۱۳۷۷). جامعه‌شناسی شهری: جامعه اجتماعی محلی و طبیعت انسانی، ترجمه: حسین بهروان، مشهد: انتشارات آستان قدس رضوی.

ربانی، رسول و وحید، فودن. (۱۳۸۱). جامعه‌شناسی شهری. تهران: سمت.

صدیق سروستانی. (۱۳۸۳). آسیب شناسی اجتماعی، چاپ دوم، تهران: انتشار آن‌آن.

- طالبی، ژاله. (۱۳۸۳). روابط اجتماعی در فضای شهری. مجله علوم اجتماعی. شماره ۳۴. زمستان. ۱۶۱-۱۸۰.
- عباسی ورکی، الهام. (۱۳۸۷). شناسایی و تحلیل فضایی کانون‌های جرم‌خیز شهر قزوین با استفاده از سامانه اطلاعات جغرافیایی GIS. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه قزوین.
- علی‌خواه، فردین و نجیبی، مریم. (۱۳۸۵). زنان و ترس از جرم در فضاهای شهری. مجله رفاه اجتماعی. شماره ۲۲. ۱۰۹-۱۳۲.
- علی‌آبادی، علی و احمدی، کاوه. (۱۳۸۱). برنامه‌ریزی بلندمدت بخش اجتماعی و فرهنگی. نمونه موردی جامعه ایران.
- فیالکوف، یانکل. (۱۳۸۲). جامعه‌شناسی شهر. تهران: آگه. ترجمه: عبدالحسین نیک‌گهر.
- مارشال، کاترین و گرچن. ب. راسمن. (۱۳۷۷). روش تحقیق کیفی، ترجمه دکتر علی پارسایان و دکتر سید محمد اعرابی، تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
- مدیری، آتوسا. (۱۳۸۹). جرم، خشونت و احساس امنیت در فضاهای عمومی شهر. فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، سال ۶، شماره ۲. ۱۱-۲۸.
- مسگرانی طریقه، محمد. (۱۳۷۷). رساله سیاست‌های شهری مؤثر در پیشگیری از جرایم، تهران: شهید بهشتی.
- ممتاز، فریده. (۱۳۷۹). جامعه‌شناسی شهر. شرکت سهامی انتشار.
- موسوی، میرستار صدر. (۱۳۷۸). برنامه‌ریزی شهری در ایران. دانشگاه علم و صنعت. چاپ سوم.
- نبوی، عبدالحسین. (۱۳۷۴). بررسی عوامل اجتماعی-اقتصادی مؤثر در شیوع جرایم شهری اهواز. پایان‌نامه مقطع دکترای دانشگاه تهران.